

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2022. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.12.48>

УДК 657

М. М. Танасієва,

к. е. н., доцент, асистент кафедри обліку, аналізу і аудиту,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1870-7915>

М. Р. Смола,

магістр кафедри обліку, аналізу і аудиту,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1425-3098>

АСПЕКТИ АДМІНІСТРУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ОПЕРАЦІЙ З ПІДАКЦИЗНИМИ ТОВАРАМИ

M. Tanasiieva,

PhD in Economics, Assistant of the Department of Accounting, Analysis and Audit,

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi

M. Smola,

Student of the Department of Accounting, Analysis and Audit, Yuriy Fedkovych

Chernivtsi National University, Chernivtsi

ASPECTS OF ADMINISTRATION, ACCOUNTING AND ANALYSIS OF OPERATIONS WITH EXCISE GOODS

Стаття присвячена дослідженню сутності акцизного податку, його ролі у фіскальній системі країни, особливостей його справляння згідно норм чинного податкового законодавства, аналізу його функцій. Розглянуто питання елементів податкового обліку акцизного податку (платники податку, реєстрація осіб як платників податку, об'єкти оподаткування, база оподаткування, підакцизні товари та ставки податку, дата виникнення податкових зобов'язань та терміни сплати податку), регулювання обігу підакцизних товарів за допомогою механізму ліцензування обігу алкогольних, тютюнових виробів та пального. Розкрито варіанти ухилення від сплати акцизного податку та основні напрямки вдосконалення механізму справляння акцизного податку. Досліджено особливості відображення акцизного податку на субрахунках бухгалтерського обліку, особливості заповнення Декларації з акцизного податку суб'єктами господарювання, відповідних додатків до неї. Досліджено частку акцизного податку у податкових надходженнях до зведеного державного бюджету України за рахунок підакцизних товарів, досліджуваних в цій статті.

The article is devoted to the study of the essence of the excise tax (indirect tax on the consumption of excise goods (products), which is included in the price of such goods (products)), its role in the country's fiscal system, the peculiarities of its administration according to the norms of current tax legislation, the analysis of its functions (fiscal, regulatory, control, regulatory). The issue of elements of tax accounting of excise tax (tax payers, registration of persons as tax payers, objects of taxation, tax base, excise goods and tax rates, date of occurrence of tax liabilities and tax payment terms), regulation of circulation of excise goods using the mechanism was considered Licensing of circulation of alcoholic, tobacco products and fuel. Variants of excise tax evasion (forgery of excise stamps, declaration of goods by fictitious companies, smuggling of excise goods, pseudo export of goods, unreliability of data on the value of imported goods) and the main areas of improvement of the excise tax collection mechanism (ensuring that tax rates remain unchanged for a long period of time; manufacturing) are disclosed. excise stamps for alcohol and tobacco products that are more protected against forgeries; expanding the rights and strengthening the responsibilities of tax and customs officials involved in the control of the production and circulation of excise goods; a significant increase in the list of excise goods at the expense of jewelry,

expensive imported cars and other items luxury). Peculiarities of displaying excise tax on accounting sub-accounts were studied (sub-account 641 "Tax Settlements", it corresponds to account 70 "Revenues from sales", the credit of sub-account 641 reflects the accrued obligation from excise tax, the debit - transfer to the budget), the primary documents and basic forms of tax reporting required for drafting, features of filling out the Excise Tax Declaration by business entities, and the corresponding appendices to it are given. The share of excise tax in tax revenues to the consolidated state budget of Ukraine at the expense of excise goods studied in this article was studied.

Ключові слова: *податкова звітність, акцизний податок, адміністрування податків, фіскальна ефективність акцизів, економічна ефективність акцизів.*

Keywords: *tax reporting, excise tax, tax administration, fiscal efficiency of excises, economic efficiency of excises,*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження акцизного оподаткування для сьогодні в Україні є високою, адже за умов обмежених можливостей формування фінансових ресурсів саме непрямі податки є джерелом значних надходжень до державного бюджету. В умовах критичної залежності внутрішнього ринку нафтопродуктів від імпортних поставок палива, а українського ринку нафтопродуктів – попиту та зростання цін, питання удосконалення оподаткування окремих операцій з імпорту товарів залишається актуальним і потребує додаткових досліджень. Проте, вивчення акцизного податку ускладнюється нестабільною нормативною базою регулювання та частими змінами в нормативно-правовому регулюванні, що зумовлено необхідністю швидкого реагування органів влади на гострі ситуації на ринку нафтопродуктів спричинені військовою агресією росії проти України.

Досвід інших країн демонструє, що вдале провадження результативної бюджетно-податкової політики можливе у випадку функціонування ефективної системи податкового адміністрування. Стабільне зростання

ставок акцизного податку – це наслідок гармонізації систем оподаткування з країнами ЄС, однак це має доволі негативні наслідки, такі як збільшення частки підприємців, які ухиляються від сплати зобов'язань з акцизу, застосовуючи при цьому різні методи та способи мінімізації бази оподаткування, зростання обсягів контрабанди.

Проблеми адміністрування, обліку та аналізу акцизного податку з реалізації підакцизних товарів вимагають особливої уваги та вивчення різних аспектів такого правового регулювання, можливих шляхів їх удосконалення, та врахування досвіду інших країн у сфері акцизного оподаткування, який буде корисним не тільки в теорії, але і для практики господарювання підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання акцизного оподаткування у своїх наукових працях досліджували багато вітчизняних науковців, серед яких М.М. Алексеєнко [1], І.І. Хлебніков [2], І.О. Євсєєва [3], Т.С. Івашків [4], Л.М. Касьяненко [5], С. Капітанець, Е. Молдован, В. Хома [6], Т. Кошук, К. Швабія [7], О.Г. Веренич [8], О.В. Олійник, І.В. Філон [9] та ін. У працях дослідників розглядаються проблеми оподаткування операцій з підакцизними товарами, ефективності акцизного податку, нормативно-правового регулювання акцизу.

Дослідженню значення облікової політики в господарській діяльності суб'єктів господарювання присвячено праці зарубіжних вчених, зокрема, Дж. Кейнс [10], Адам Сміт [11], в яких зокрема, предметом дослідження є визначення факторів впливу на фіскальну достатність та ефективність непрямих податків, питань, щодо механізму їх нарахування та справляння. Також у працях висвітлювались проблеми податкової системи, вплив її на виробництво певних груп товарів, вплив зміни ставок та вплив специфічних акцизів на певні економічні показники.

Не зменшуючи вагомість досягнення як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, варто зазначити, що питання, безпосередньо пов'язані особливостями адміністрування, обліку та аналізу господарських операцій з

акцизним податком сьогодні потребують додаткових досліджень у зв'язку із значною мінливістю умов господарювання та змін законодавчої бази.

Метою статті є дослідження нормативно-правової бази регулювання акцизного податку, особливостей адміністрування, обліку та аналізу господарських операцій з підакцизними товарами для підвищення фіскальної ефективності такого податку.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні акцизний податок на сьогодні є одним з найризикованіших, це пов'язано із тим, який він чинить вплив на формування надходжень державного бюджету. В Україні існує значна частка незаконного виробництва та реалізації як алкогольних напоїв, так і тютюнових виробів та пального, що залишається проблемою, яка потребує вирішення, адже це безпосередньо впливає на надходження до бюджету, а це у свою чергу провокує збільшення частки тіньового бізнесу.

Акцизний податок належить до групи непрямих податків на споживання окремих визначених підакцизних товарів, і він безпосередньо включається у вартість продукції, яку сплачує кінцевий споживач при придбанні, що визначено у Податковому кодексі України (ПКУ) у П. 14.1.4 ст. 14 [12]. Також, у ПКУ встановлений чіткий перелік підакцизних товарів, до яких відносять пальне, алкогольні та тютюнові вироби, спирти, рідини для електронних сигарет, автомобілі та електрична енергія (п. 14.1.145 ст. 14 ПКУ). Однією із головних особливостей акцизного податку є те, що він легко піддається адаптації під будь-які економічні, соціальні та структурні вимоги, оскільки має достатньо гнучкі інструменти податкового регулювання, що дає змогу маневрувати обсягами надходжень до державного бюджету. Варто зазначити, що у зв'язку із вступом України до Світової організації торгівлі та підписання Угоди про асоціацію, розпочався процес проведення змін у національному законодавстві до відповідності з вимогами СОТ та ЄС. Звідси, виникає потреба в аналізі особливостей нормативно-правової бази регулювання акцизного податку на пальне, тютюнові та алкогольні вироби.

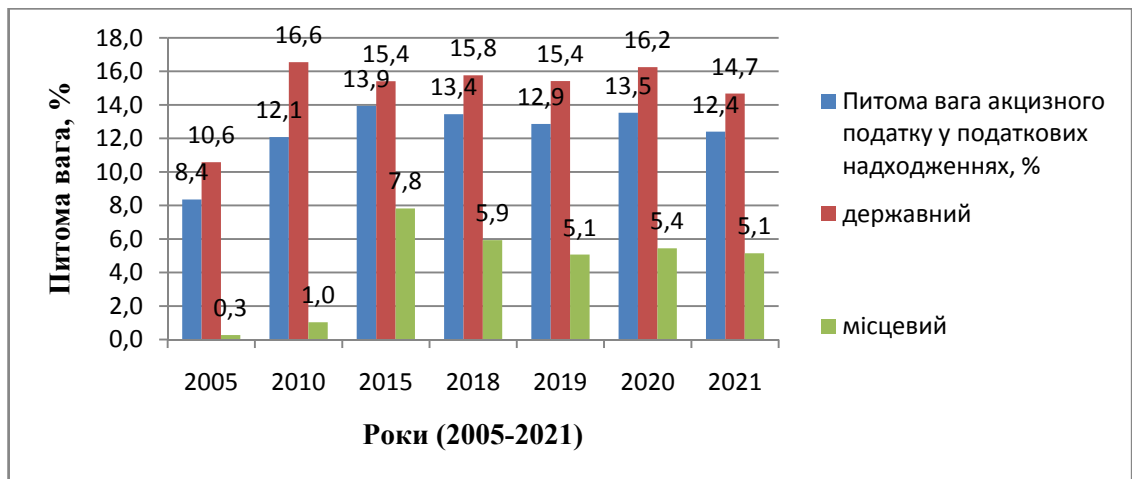
Дані для аналізу податкових надходжень, зокрема акцизного податку до Зведеного державного бюджету України за період 2005-2021 рр. наведено в табл. 1. Надходження з акцизного податку одне із стабільних джерел поповнення дохідної частини Зведеного державного бюджету України. За період з 2005 по 2021 рр. частка таких надходжень у структурі податків є стабільно зростаючою.

Таблиця 1. Податкові надходження до бюджету України за 2005-2021 рр.

Показник	2005	2010	2015	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8
Податкові надходження, усього, млн.грн., в т.ч.	95065,2	234447,7	507635,9	986348,5	1070322	1136687	1453804
державний	74476,4	166872,2	409417,5	753815,6	799776	851115,6	1107091
місцевий	23588,7	67576,6	98218,4	232532,9	270545,8	285571,5	346713,2
Акцизний податок, усього, млн.грн., в т.ч.	7945,4	28316,1	70795,2	132649,8	137649,8	153850,3	180300,4
державний	7881,8	27620,7	63110,6	118852,4	123357,9	138296,1	162451,2
місцевий	63,6	695,4	7684,6	13797,4	13718,5	15554,2	17849,1

Джерело – складено самостійно на основі [13].

Як видно, з даних табл. 1 розміри надходжень акцизного податку до бюджету країни за досліджуваний період доволі суттєві, при чому спостерігається їхнє постійне зростання, що зумовлено з поступовим розвитком вітчизняної економіки країни за вказаний період, та із особливостями державної політики акцизування. Безумовно, диференціація ставок акцизного збору і їх значний розмір зумовлюють певний вплив останнього на структуру ринкових цін і рівень споживання. Введення досить високих ставок акцизного податку дає можливість обмежувати споживання деяких товарів, тобто за допомогою диференційованих ставок податку держава впливає на структуру споживання. Аналізуючи дані табл. 1 варто визначити частку акцизного податку в податкових надходженнях до державного бюджету країни (рис. 1).

Рис. 1. Питома вага акцизного податку у податкових надходженнях до бюджету України

Джерело: сформовано самостійно на основі даних табл. 1

За наведеними розрахунками рис. 1 видно, що питома увага акцизного податку у податкових надходженнях за період з 2005 по 2021 роки до зведеного бюджету країни у середньому складає 15 %, що підтверджує необхідність гнучкого реагування норм законодавства на обсяги і склад підакцизних товарів. Платники, які провадять діяльність з підакцизними товарами, мають діючі чи призупинені ліцензії на право такої діяльності, незалежно від того чи велась діяльність у звітному періоді чи ні. Оскільки акциз є одним із тих податків, які відіграють важливу функцію – наповнення державного бюджету, доходи від нього у 2021 році становили близько 180,3 млрд.грн, що становить 12,4% від загальної суми податкових надходжень і 10,8% від загальних доходів бюджету. Саме тютюнові вироби, алкогольні напої та пальне є головними категоріями у структурі доходів від акцизного оподаткування, де на алкоголь та тютюн припадає 39%, а на пальне – 33%.

Характеристика основних елементів податкового обліку акцизного податку (платники податку, реєстрація осіб як платників податку, об'єкти оподаткування, база оподаткування, підакцизні товари та ставки податку, дата виникнення податкових зобов'язань та терміни сплати податку) наведено у табл. 2.

Таблиця 2. Характеристика основних елементів податкового обліку акцизного податку

Акцизний податок	
непрямий податок на споживання підакцизних товарів (продукції), що включається до ціни таких товарів (продукції)	
<i>Пальне</i>	<i>Алкогільні та тютюнові вироби (роздріб)</i>
Платники податку [с.212 ПКУ]	
<p>212.1.1. Особа, постійне представництво, які виробляють підакцизні товари (продукцію) на митній території України, у тому числі з давальницької сировини.</p> <p>212.1.2. Особа - суб'єкт господарювання, постійне представництво, які ввозять підакцизні товари (продукцію) на митну територію України.</p> <p>212.1.3. Фізична особа - резидент або нерезидент, яка ввозить підакцизні товари (продукцію) на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню, відповідно до митного законодавства.</p> <p>212.1.4. Особа, яка реалізує конфісковані підакцизні товари (продукцію), підакцизні товари (продукцію), визнані безхазяйними, підакцизні товари (продукцію), за якими не звернувся власник до кінця строку зберігання, та підакцизні товари (продукцію), що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходять у власність держави, якщо ці товари (продукція) підлягають реалізації (продажу) в установленому законодавством порядку.</p> <p>212.1.5. Особа, яка реалізує або передає у володіння, користування чи розпорядження підакцизні товари (продукцію), що були ввезені на митну територію України із звільненням від оподаткування до закінчення строку, визначеного законом відповідно до пункту 213.3 статті 213 цього Кодексу.</p> <p>212.1.6. Особа, на яку покладається дотримання вимог митних режимів, що передбачають звільнення від оподаткування, у разі порушення таких вимог.</p> <p>212.1.7. Особа, на яку покладається виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів (продукції), на які встановлено ставку податку 0 гривень за 1 літр 100-відсоткового спирту, 0 євро за 1000 кг нафтопродуктів у разі порушення таких умов.</p> <p>212.1.8. Особа, на яку при здійсненні операцій з підакцизними товарами (продукцією), які не підлягають оподаткуванню або звільнюються від оподаткування, покладається виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів (продукції) в разі порушення таких умов.</p> <p>212.1.11. Особа - суб'єкт господарювання роздрібною торгівлі, яка здійснює реалізацію підакцизних товарів.</p>	
Реєстрація осіб як платників податку [с.212 ПКУ]	
<p>212.3.1. Реєстрація у контролюючих органах як платника податку суб'єкта господарювання, постійного представництва, які здійснюють діяльність з виробництва підакцизних товарів (продукції), яка підлягає ліцензуванню, здійснюється на підставі відомостей щодо видачі такому суб'єкту відповідної ліцензії.</p>	
<p>212.3.4. Особи, які здійснюватимуть реалізацію пального (...), підлягають обов'язковій реєстрації як платники податку контролюючими органами за місцезнаходженням юридичних осіб, постійних представництв, місцем проживання фізичних осіб - підприємців до початку здійснення реалізації пального (...)</p>	<p>212.3.1 Особи - суб'єкти господарювання роздрібною торгівлі, які здійснюють реалізацію підакцизних товарів, підлягають обов'язковій реєстрації як платники податку контролюючими органами за місцезнаходженням пункту продажу товарів не пізніше граничного терміну подання декларації акцизного податку за місяць, в якому здійснюється господарська діяльність.</p>
Об'єкти оподаткування	
<p>213.1.1. реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції);</p> <p>213.1.2. реалізації та/або передачі в межах одного підприємства підакцизних товарів (продукції) з метою власного споживання, промислової переробки, своїм працівникам, а також здійснення внесків підакцизними товарами (продукцією) до статутного капіталу,</p> <p>213.1.3. ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України;</p> <p>213.1.4. реалізації конфіскованих підакцизних товарів (продукції), підакцизних товарів (продукції), визнаних безхазяйними, підакцизних товарів (продукції), за якими не звернувся власник до кінця строку зберігання, та підакцизних товарів (продукції), що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходять у власність держави;</p> <p>213.1.5. реалізації або передачі у володіння, користування чи розпорядження підакцизних товарів (продукції), що були ввезені на митну територію України із звільненням від оподаткування до закінчення строку, визначеного законодавством, відповідно до пункту 213.3 статті 213 цього Кодексу; 213.1.9. реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів;</p>	

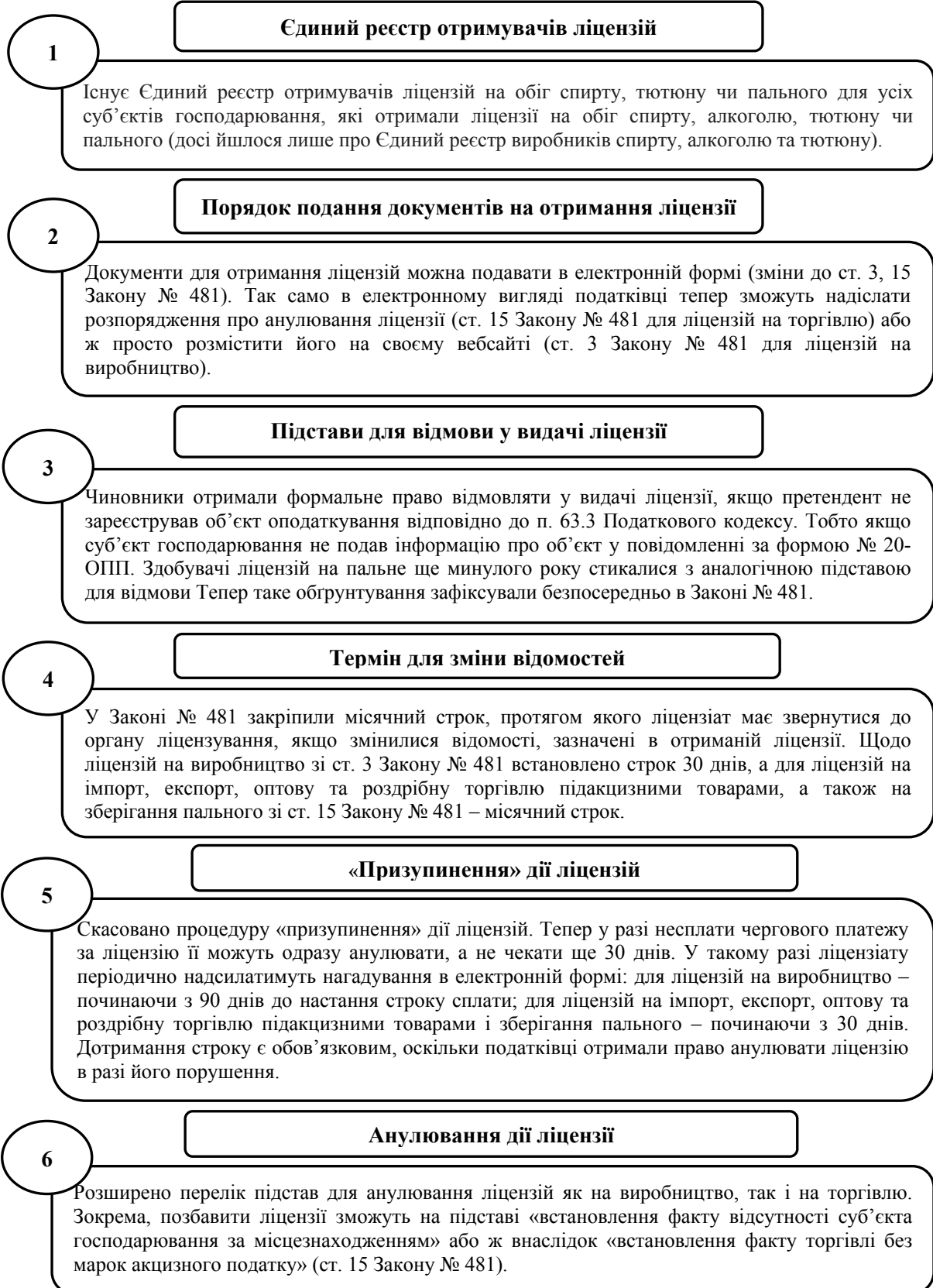

213.1.12. реалізації з акцизного складу/акцизного складу пересувного будь-яких обсягів пального або спирту етилового понад обсяги, що: отримані з інших акцизних складів/акцизних складів пересувних, що підтверджені зареєстрованими акцизними накладними в Єдиному реєстрі акцизних накладних; ввезені (імпортовані) на митну територію України, що засвідчені належно оформленою митною декларацією;	
База оподаткування	
214.1.1. вартість реалізованого товару (продукції), виробленого на митній території України, за встановленими виробником максимальними роздрібними цінами з урахуванням податку на додану вартість та акцизного податку; 214.1.2. вартість товарів (продукції), що ввозяться на митну територію України, за встановленими імпортером максимальними роздрібними цінами на товари (продукцію), які він імпортує, з урахуванням податку на додану вартість та акцизного податку;	
Підакцизні товари та ставки податку	
пальне, у тому числі товари (продукція), що використовуються як пальне для заправлення транспортних засобів, обладнання або пристроїв з двигунами внутрішнього згорання із запалюванням від стиснення, з двигунами внутрішнього згорання з іскровим запалюванням, з двигунами внутрішнього згорання з кривошипно-шатунним механізмом та коди яких згідно з УКТ ЗЕД не зазначені у підпункті 215.3.4 пункту 215.3 цієї статті (крім газу природного у газоподібному стані за кодом 2711 21 00 00 згідно з УКТ ЗЕД);	спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво (крім квасу "живого" бродіння); тютюнові вироби, тютюн та промислові заміники тютюну; рідини, що використовуються в електронних сигаретах;
Дата виникнення податкових зобов'язань	
Датою виникнення податкових зобов'язань щодо підакцизних товарів (продукції), вироблених на митній території України, є дата їх реалізації особою, яка їх виробляє, незалежно від цілей і напрямів подальшого використання таких товарів (продукції), крім випадків, зазначених у статтях 225 та 229 цього Кодексу.	
Терміни сплати податку	
Суми податку перераховуються до бюджету платниками акцизного податку протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку, передбаченого цим Кодексом для подання податкової декларації за місячний податковий період.	

Джерело: складено самостійно на основі [12].

Варто зазначити, що для здійснення діяльності із підакцизними товарами є необхідним отримання ліцензії про право здійснення такої діяльності. Ліцензування – засіб державного регулювання провадження видів господарської діяльності, спрямований на забезпечення безпеки та захисту економічних і соціальних інтересів держави, суспільства, прав та законних інтересів, життя і здоров'я людини, екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища [14]. Особливості ліцензування найбільш поширеної групи підакцизних товарів, а саме обігу алкоголю, тютюну та пального наведено на рис. 2. Отже, ефективність оподаткування акцизним податком залежать від визначених законом переліку та обсягу

підакцизних товарів, що споживаються, ставок податку та пільг, частки тінізації (зокрема, щодо алкогольної та тютюнової продукції).

Рис. 2. Особливості ліцензування обігу алкоголю, тютюну та пального
Джерело: складено на основі [14].

Існує досить великий перелік варіантів ухилення від сплати акцизного податку, але зменшення зобов'язання з цього податку. До нього можна віднести підробку акцизних марок, декларування товарів фіктивними фірмами, контрабандні ввезення підакцизних товарів, псевдо експорт товарів, недостовірність даних вартості імпортованих товарів. При цьому, основними кроками на шляху вдосконалення механізму справляння акцизного податку можуть бути: забезпечення незмінності ставок податку протягом тривалого періоду (як мінімум – 3-5 років); виготовлення більш захищених від підробок акцизних марок на алкогольні і тютюнові вироби; розширення прав та посилення відповідальності працівників податкових та митних органів, задіяних у сфері контролю за виробництвом і обігом підакцизних товарів; суттєве збільшення переліку підакцизних товарів за рахунок ювелірних виробів, дорогих імпортних автомобілів та інших предметів розкоші. Виходячи з наведено у науково-періодичній літературі виділяють декілька функцій акцизного податку (табл. 3).

Таблиця 3. Функції акцизного податку

Функція	Характеристика
1	2
Фіскальна	Функція, що притаманна всім податкам, оскільки демонструє саму суть податку, як механізму податкової системи. Щодо непрямих податків, здійснення фіскальної функції забезпечена особливим механізмом справляння, завдяки включенню суми податку в кінцеву ціну. Фіскальна функція має наскрізний характер сфери оподаткування, а її глибинне значення дозволяє диференціювати основну мету здійснення платниками податку свого податкового обов'язку.
Регулятивна	Це функція об'єктивно притаманна усім податкам, проте що стосується непрямих податків – вона чинить вплив передусім на споживання. Саме це і проявляє суттєву особливість регулятивної функції акцизного податку, в основу якої покладені не об'єктивні економічні положення, що покликані доповнювати фіскальну функцію, а мета законодавця, що ґрунтується на цілеспрямованому виборі означених об'єктів оподаткування. Принциповою ознакою, яка відокремлює акцизний податок від податку на додану вартість – його чітка регулятивна спрямованість.
Контрольна	Забезпечує реалізацію фіскальної функції щодо досягнення планових показників бюджету.
Соціальна	Ця функція пов'язана з фіскальною та регулюючою функціями. Податки справляються у більших розмірах з більш забезпечених верств населення, частина яких після перерозподілу потрапляють у вигляді соціальної допомоги менш забезпеченим верствам населення.

Джерело: складено авторами на основі [15], [16], [17], [18], [19].

При нарахуванні акцизного податку та отриманні виручки, у складі якої є акцизний податок виникає податкове зобов'язання, яке платник податку повинен перерахувати до бюджету. Ці зобов'язання виникають на дату реалізації підакцизних товарів, незалежно від напрямків використання, крім окремо визначених випадків в Податковому кодексі України. Нарахований та перерахований акциз слід відображати на рахунку 64, а точніше, субрахунку 641 «Розрахунки за податками». За кредитом субрахунку відображають нараховане зобов'язання з акцизного податку (він кореспондує з рахунком доходу від реалізації 701/702), за дебетом відображають перерахування до бюджету. Типові кореспонденції обліку щодо господарських операцій з підакцизними товарами подано в табл. 4.

Таблиця 4. Типові кореспонденції відображення в обліку господарських операцій з підакцизними товарами

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1.	Нараховано податкові зобов'язання з акцизного податку	701	641
2.	Сплачено акцизний податок до бюджету	641	311

Що стосується податкового обліку, то акцизний податок не враховується у складі операційного доходу, адже суми акцизного податку, сплаченого або нарахованого на користь платника, на якому лежить зобов'язання вносити його до бюджету, повинні ураховуватися в такого платника у складі інших доходів.

Облік господарських операцій з підакцизними товарами супроводжується складанням первинних документів та основних форм податкової звітності (табл. 5).

Таблиця 5. Первинні документи, форми податкової звітності операцій з підакцизними товарами

№ п/п	Звітний період та подання	Назва документів
1	2	3
1.	Звітний період: місяць Подання: 20 днів після звітного місяця Сплата: 30 дн. після звітного періоду	Декларація акцизного податку (з додатками)
2.	Звітний період: місяць Подання: 10 днів після звітного місяця	Декларація про максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари (продукцію)
3.		Звіт про обсяги виробництва і реалізації спирту (ф. №1-РС)
4.		Звіт про обсяги виробництва та реалізації алкогольних напоїв (ф. 2-РС)
5.		Звіт про обсяги виробництва і реалізації тютюнових виробів (ф. № 3-РС)
6.		Звіт про обсяги придбання та реалізації алкогольних напоїв у оптовій мережі (ф. № 1-ОА)
7.		Звіт про обсяги придбання та реалізації тютюнових виробів у оптовій мережі (ф. № 1-ОТ)
8.	Під час відображення операції	Акцизна накладна
9.	За потреби	Розрахунок коригування акцизної накладної

Джерело: складено авторами самостійно.

У процесі декларування з податку на прибуток акцизний податок не може включатись до доходу від реалізації товарів (робіт, послуг), а відображається до складу інших доходів. Нарахований акцизний податок слід включати до витрат та відображати в рядку 06.4.13 додатка В до декларації з податку на прибуток.

Звітування з акцизного податку відбувається у формі декларацій, в додатках до якої зазначаються ставки, об'єкти та бази оподаткування та величина податкового зобов'язання. Декларацію потрібно подавати до контролюючого органу за місцем реєстрації такого суб'єкта господарювання за основним місцем (це стосується платників акцизу з пального), або до контролюючого органу за місцезнаходженням точки торгівлі (це стосується платників акцизу з алкогольних напоїв та тютюнових виробів), або особисто, або поштою (не пізніше, ніж за 5 днів до закінчення граничного строку подання звітності), або ж в електронній формі з дотриманням умови щодо

реєстрації електронного цифрового підпису. Проте, якщо суб'єкт господарювання здійснює одночасно продаж пального та, наприклад, алкогольних виробів, то він має подавати декларацію за основним місцем реєстрації, так і за місцезнаходженням пункту продажу товарів із відповідними додатками.

Оскільки базовим періодом звітування з акцизного податку є календарний місяць, то декларувати свої зобов'язання слід не пізніше, ніж 20-те число наступного місяця, що слідує за звітним. Якщо останній день декларування припадає на вихідний чи святковий, то останнім днем вважається день, який слідує за вихідним чи святковим днем.

Декларація складається із загальної частини, у якій мають міститись всі необхідні та обов'язкові реквізити платника податку, шести розділів (А, Б, В, Г, Д, Е), які платник заповнює залежно від видів підакцизних товарів з якими проводяться операції. Також до Декларації прикріплюють додатки, де містяться розрахунки та обчислення суми податку залежно від виду діяльності, яка провадиться суб'єктом господарювання. Платник заповнює тільки той розділ та той додаток, які відповідають виду господарської діяльності, що веде платник. Якщо діяльність платника поєднує операції із різними видами підакцизних товарів, то він складає та подає одну Декларацію з відповідними даними щодо цієї діяльності в відповідних розділах та додатках.

Висновок. Акцизний податок є важливим фінансовим інструментом регулювання економічних та соціальних процесів у державі: обігу підакцизних товарів, рентабельності їх виробництва, обмеження обсягів споживання, перерозподілу доходів між різними верствами населення. Надходження з акцизного податку одне із стабільних джерел поповнення дохідної частини Зведеного державного бюджету України. Питома увага акцизного податку у податкових надходженнях за період з 2005 по 2021 роки до зведеного бюджету країни у середньому складає 15 %, що підтверджує необхідність гнучкого реагування норм законодавства на обсяги і склад

підакцизних товарів. Система бухгалтерського обліку, аналізу і контролю відіграє важливу роль в процесі реєстрації та накопичення інформації про обсяги акцизного податку на рівні суб'єктів господарювання, основних платників такого податку до місцевого та державного бюджетів держави. Тому, своєчасне реагування на зміни у нормативно-правовій базі та належне відображення операцій з підакцизними товарами в обліку чинить прямий вплив на підвищення фіскальної ефективності такого податку.

Література

1. Небрат В.В. Наукова концепція державних доходів та оподаткування М.М. Алексеєнка *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2007. №39—40. С. 293—302.
2. Хлебнікова І.І. Вплив специфічного акцизу на параметри розвитку ринків алкогольних напоїв та тютюнових виробів в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 6. С. 830–835.
3. Євсєєва І.О. Напрями адаптації акцизного податку з алкогольних напоїв до права Європейського Союзу. *Фінансове право*. 2015. № 4 (34). С. 28–30.
4. Івашків Т.С., Петрина М. Ю., Кушлик О. Ю, Вербовська Л. С. Переваги та недоліки в системі прямого і непрямого оподаткування. *Науково-інформаційний вісник «Економіка»*. 2015. №7. С.10–24.
5. Касьяненко Л.М., Атаманчук Н.І. Гармонізація податкового законодавства України із законодавством Європейського Союзу про акцизне оподаткування. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. Вернадського*. Серія «Юридичні науки».2020. Т. 31 (70). № 3. С. 120–12.
6. Хома В.О. Актуальні проблеми запобігання і протидії незаконному обігу тютюнових виробів : монографія / за заг. ред. В.О. Хоми – Хмельницький : Науково-дослідний центр митної справи Науково-дослідного інституту фіскальної політики Університету Державної фіскальної служби України, 2019. 238 с

7. Швабій К.І., Новицька Н.В., Хлебнікова І.І. Структура та характерні риси нелегального ринку сигарет в Україні в контексті впливу акцизного навантаження на тютюнові вироби. *Економічний вісник. Серія «Фінанси, облік, оподаткування»*. 2021. № 7. С. 196–208.
8. Алексєєва А.В. Облік і звітність в оподаткуванні. Практикум: Навчально-методичне видання. Київ, КНТЕУ, 2011. 38 с.
9. Олійник О.В. Податкова система: навч. посіб. / за ред. О.В. Олійник, І.В. Філон. Київ.: ЦНЛ, 2016. 160 с.
10. Кейнс Дж.М. Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей / Дж.М. Кейнс. М.: Прогрес, 1978. 495 с.
11. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / А. Сміт. К.: Port Royal, 2001. 594 с.
12. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 року зі змінами та доповненнями від 11.12.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
13. Статистичний щорічник України за 2021 рік [Електронний ресурс] Державна служба статистики України, 2022. С. 447. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/Yearbook_2021.pdf
14. Про ліцензування господарської діяльності: Закон України №222-VIII від 2.03.2015 зі змінами та доповненнями від 19.08.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
15. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального: Закон України № 481/95-ВР від 19.12.1995 року зі змінами та доповненнями від 19.08.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80#Text>
16. Гетманцев Д., Форсюк В., Бойко Н. Непряме оподаткування. Правова сутність та адміністрування : [наук.-практ. посіб.] / за ред. Д. Гетманцев, В. Форсюк, Н. Бойко. Київ, Юрінком-Інтер, 2013.с. 336.

17. Гетьман К. Правова природа фіскальної функції податку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. .Запоріжжя, 2016. 19 с.
18. Макаренко В.В. Напрями вдосконалення адміністрування акцизного збору в Україні. *Інноваційна економіка*. 2012. № 5.
19. Юрчишена Л.В., Шевчук Ю.І., Концептуальні засади адміністрування та фіскальний потенціал акцизного податку в Україні. *Фінанси, облік, банки*. 2019. № 1 (24). С. 102—112.

References

1. Nebrat, V.V. (2007), “Scientific concept of state revenues and taxation”, *Istoriia narodnoho hospodarstva ta ekonomichnoi dumky Ukrainy*, vol. 39—40, pp. 293—302.
2. Khliebnikova, I.I.(2015), “The impact of a specific excise tax on the parameters of the development of the markets of alcoholic beverages and tobacco products in Ukraine”, *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 6, pp. 830–835.
3. Yevsieieva, I.O. (2015), “Directions of adaptation of the excise tax on alcoholic beverages to the law of the European Union”, *Finansove pravo*, vol.4, pp. 28–30.
4. Ivashkiv, T.S., Petryna, M.Yu., Kushlyk, O.Yu., and Verbovska, L.S. (2015) “Advantages and disadvantages in the system of direct and indirect taxation.” *Naukovo-informatsiyni visnyk «Ekonomika»*. Vol. 7. pp.10–24
5. Kasianenko, L.M., and Atamanchuk, N.I.(2020), “Harmonization of the tax legislation of Ukraine with the legislation of the European Union on excise taxation”, *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu im. Vernadskoho. Seriia «Yurydychni nauky»*, vol. 31/3, pp. 120–12
6. Khoma, V.O.,(2019), *Aktualni problemy zapobihannia i protydii nezakonnomu obihu tiutiunovykh vyro-biv : monohrafiia* [Actual problems of preventing and combating the illegal circulation of tiutiun drugs: monograph], Naukovo-doslidnyi tsentr mytnoi spravy Naukovo-doslidnoho instytutu fiskalnoi

polityky Universytetu Derzhavnoi fiskal-noi sluzhby Ukrainy, Khmelnytskyi, Ukraine

7. Shvabii, K.I., Novytska, N.V., and Khliebnikova, I.I. (2021), “The structure and characteristics of the illegal cigarette market in Ukraine in the context of the impact of the excise tax on tobacco products” *Ekonomichnyi visnyk. Seriia «Finansy, oblik, opodatkovannia»*, vol. 7, pp. 196–208.

8. Aliksieieva, A.V.(2011), *Oblik i zvitnist v opodatkovanni. Praktykum: Navchalno-metodychne vydannia* [Accounting and reporting in taxation. Practicum: Teaching and methodical teaching], KNTEU, Kyiv, Ukraine.

9. Oliinyk, O.V.(2016) *Podatkova systema: navch. posib* [Tax system: study guide], Tsentr navchalnoi literatury, Kyiv, Ukraine.

10. Keins, Dzh.M, (1978), *Zahalna teoriia zainiatosti, vidсотka ta hroshei* [A general theory of employment, interest, and the good], Prohres, United Kingdom

11. Smit, A. (2001). *Dobrobut natsiy: doslidzhennya pro pryrodu ta prychny bahat-stva narodiv* [An Inquiry Into The Nature And Causes Of The Wealth Of Nations]. Kyiv: Port Royal [in Ukrainian].

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Tax Code of Ukraine", [Online], available at: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-viaktsizniy-podatok> (Accessed 27 November 2022).

13. State Statistics Service of Ukraine (2022), *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2021*, State Statistics Service of Ukraine, available at: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/Yearbook_2021.pdf (Accessed 27 November 2022).

14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine “On licensing of types of economic activity”, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/22219> (Accessed 15 November 2022).

15. The Verkhovna Rada of Ukraine (1955), The Law of Ukraine “On state regulation of the production and circulation of ethyl alcohol, cognac and fruit alcohol, alcoholic beverages, tobacco products, liquids used in electronic

cigarettes, and fuel”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 15 November 2022).

16. Hetmantsev, D., Forsiuk, and V., Boiko, N. (2013) *Nepriame opodatkuvannia. Pravova sutnist ta adminstruvanni* [Indirect taxation. Legal entity and administration], Yurinkom-Inter, Kyiv, Ukraine.

17. Hetman, K., (2016) “ The legal nature of the fiscal function of the tax” Abstract of Ph.D. dissertation , “Administrative law and process; finance law; information law”, Zaporizkyi natsionalnyi universytet, Zaporizhzhia, Ukraine.

18. Makarenko, V. (2012), "Directions for improving the administration of excise duty in Ukraine", *Innovation economics*, vol. 5.

19. Yurchyshena, L. and Shevchuk, Yu. (2019), “Conceptual principles of administration and fiscal potential of excise tax in Ukraine”, *Finance, audit, banks*, vol. 1 (24), pp. 102—112.

Стаття надійшла до редакції 16.12.2022 р.